

Remissvar på *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83)*

Institutet för språk och folkminnen insänder härmed remissvar på *Att förstå och bli förstådd – ett regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83)*.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Martin Sundin efter föredragning av utredare Jennie Spetz.

Martin Sundin
Generaldirektör

Remissvar på betänkandet *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk* (SOU 2018:83)

Avgränsning för remissvaret

Institutet för språk och folkminnen (Isof) lämnar härmed synpunkter på slutbetänkandet *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk* (SOU 2018:83). Isof har främst fokuserat på tolkfrågorna i förhållande till de nationella minoritetsspråkens situation, samt det uppdrag till Isof som föreslås i kap 11.4 (s.536–537) om en modell för flerspråkigt terminologi.

Sammanfattning

Isof är överlag positiv till utredningens förslag om en effektivare och mer samordnad tolkförmedling för offentlig sektor, men saknar dock en diskussion om behovet av tolk i de nationella minoritetsspråken. Behovet skulle kunna följas upp med utgångspunkt i de uppdrag om språkutbildningar som redan ligger på ett antal lärosäten. Isof ställer sig positiv till det uppdrag som föreslås ges myndigheten och som handlar om att utveckla en modell för samverkan och utveckling av flerspråkig terminologi.

Isofs synpunkter

Allmänna synpunkter på utredningens förslag

Isof ställer sig positiv till förslagen om att samordna och koncentrera resurserna för tolkutbildning. Vi stödjer också utredningens förslag om strategiska åtgärder för att öka professionalisering av tolkyrket genom satsningar på högskoleutbildningarna (kap. 6.8. s.297). Vi delar utredningens bedömning att åtgärderna på sikt kommer att höja nivån på tolktjänsterna och underlätta för beställare i offentlig sektor.

Utredningens förtydligande om det förbud mot barntolkning som följer av svensk lagstiftning (kap.9.5, s.489) är viktigt.

Utredningen föreslår att det från och med 2024 inte ska vara möjligt att arbeta som tolk inom staten för den som saknar utbildning eller auktorisation. Utgångspunkten är att de tolkar som används inom offentlig sektor ska vara auktoriserade (kap. 7.8.2, s.358). Det är ett angeläget mål, eftersom det på sikt kan förväntas öka professionaliseringen av tolkyrket och förbättra tolkningens kvalitet. Isof vill dock samtidigt lyfta fram den möjlighet till undantag från regeln som utredningen nämner (kap. 7.8.2, s.367). Undantaget är betydelsefullt, eftersom det annars inte skulle vara möjligt att i offentlig sektor anlita tolkar i språk som saknar auktorisering.

Sammantaget menar Isof att utredningens förslag ligger i linje med det ansvar som det allmänna har enligt språklagen (SFS 2009:600), nämligen att ge tillgång till språk (§14-15). Tolk och översättning är viktiga verktyg för att åstadkomma språklig tillgänglighet. Men språklig tillgänglighet kan också förverkligas genom svenskan. Myndigheters ansvar att skriva "vårdat, enkelt och begripligt" (§11) och att vid behov använda lättläst svenska är en skyldighet för det allmänna som kan vara bra att påminna om i sammanhanget.

Nationella minoritetsspråk och språk utan auktorisation

En risk med att etablera ett system som i så hög grad utgår från auktoriserade språk, är dock att det skulle kunna uppstå en klyfta i resurstillgång mellan de språk och språkbrukare som har auktoriserade tolkar och översättare och de som inte har det. De tolktjänster som inte är föremål för auktorisering riskerar att hamna utanför den förbättrade tillsyn, styrning och samverkan som den nya modellen förväntas leda till.

Utredningen beskriver att det råder stor brist på tolkar i de fem nationella minoritetsspråken. Med undantag för finska kan de som är verksamma som tolkar i de nationella minoritetsspråken idag inte bli auktoriserade. Samtidigt har de språkliga rättigheterna stärkts från och med den 1 januari 2019 i samband med förändringar i lag (SFS 2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Förändringarna innebär bland annat att minoriteterna har starkare rättigheter än förut när det gäller tillgång till förskola och äldreomsorg på minoritetsspråk.

För att följa upp behovet av tolkar i de nationella minoritetsspråken och på sikt göra det möjligt att auktorisera tolkar på de språk där ett sådant behov finns, behövs en plan på både kort och lång sikt, som tar fasta på vart och ett av minoritetsspråkens omständigheter och förutsättningar. Utredningen saknar dock konkreta förslag om hur behovet av tolkning på nationella minoritetsspråk ska undersökas. Samma sak gäller andra språk där det idag finns tolkbehov men ingen möjlighet till auktorisation.

Språkutbildningar utgör grunden för tolktillgången

Några högskolor och universitet har sedan 2013 ett nationellt ansvar för att etablera och driva språk- och lärarutbildningar i de nationella minoritetsspråken. Umeå universitet har ansvar för meänkieli och samiska, Stockholms universitet för finska, Södertörns högskola för romska och Lunds universitet för jiddisch. Uppdragen fokuserar som sagt på språk- och ämneslärarutbildningar. Något uppdrag som gäller tolkutbildningar för språken finns inte. Ett grundläggande problem är dock att de flesta av lärosätena upplever svårigheter att rekrytera studenter, och en del av kurserna hålls inte på grund av brist på studenter och lärare. Det går dessutom inte att läsa språken på en tillräckligt avancerad nivå för att kunna utbilda lärare. För romskan är situationen särskilt allvarlig, eftersom det inte finns några kurser i språket överhuvudtaget.

Tillgången till tolkar och översättare är beroende av att det finns språkutbildningar på avancerad nivå. Situationen för de nationella minoritetsspråken behöver alltså följas upp utifrån ett sådant perspektiv, och behovet av tolk kan ingå i en sådan uppföljning. Sådana uppföljningar bör naturligtvis ske i samråd med de nationella minoriteterna och med utgångspunkt i de förutsättningar som råder för vart och ett av språken. Behovet av tolk varierar troligen mellan de olika nationella minoritetsspråken, men förutsättningarna för att utbilda tolkar är att det går att lära sig språken på högskolenivå. Att sådana förutsättningar finns på plats är angeläget för samtliga nationella minoritetsspråk.

Isof positiv till nytt uppdrag om flerspråkig terminologi

11.4. Utredningens förslag (s.536–537):

- Institutet för språk och folkminnen med dess Språkråd uppdras utveckla en modell för samverkan och utveckling av flerspråkig terminologi som grund för tolkning och översättning,
- berörda myndigheter uppdras bistå i arbetet, med syftet att på sikt utveckla en gemensam basterminologi som stöd för tjänster och tekniska applikationer.

Isof ställer sig positiv till utredningens förslag om ett nytt uppdrag. Vi bedömer att det finns ett stort behov av att utarbeta en modell för flerspråkiga termresurser. Målet med ett sådant pilotprojekt skulle vara att skapa en nationell plattform för att systematiskt samla, ensa, kvalitetssäkra och tillgängliggöra samhällstermer på minoritetsspråk. Modellen skulle vara till gagn för tolkning och översättning men på sikt också för andra språkvetenskapliga forsknings- och utvecklingsprojekt. Uppdraget förutsätter dock att Isof tillförs de medel som är nödvändiga, eftersom projektet kräver specialiserad kompetens som i nuläget inte finns inom myndigheten.